

Tan pallaso i tan músic

Els dubtes sobre la data real de naixement del trompetista i cantant han fet que el seu centenari hagi passat desapercebut. Malgrat això, Satchmo és el principal responsable del naixement del jazz com a llenguatge musical universal.

Per uns, amb tota la càrrega despectiva de l'apel·latiu, no va ser res més que una mena d'oncle Tom; per uns altres, en canvi, és un dels noms més importants de la música popular del segle XX. Totes dues cares, la del pallaso i la del gran músic, segurament que expliquen força bé la figura de Louis Armstrong. Hi ha ningú amb més autoritat que un trompetista com ell per a definir-lo? Deia Miles Davis: "Per molt que consideri i admirï Satchmo, sempre he odiat la seva manera de riure i de fer ganyotes al públic. Sé per què ho feia: perquè era un artista de *varietés* i, al mateix temps, trompetista".

El comentari, tot i les raons de descàrrec, resulta poc menys que sagnant; però també és revelador tenint en compte que prové d'una persona com Miles Davis, que sempre havia manifestat que se sentia hereu i particip del llegat musical del trompetista de Nova Orleans.

Deixant de banda, de moment, la seva imatge més controvertida, és del tot evident que l'Armstrong músic ha despertat, des de tots els àmbits, una visió unànimament celebrada com a creador i, sobretot, com a figura cabdal en la fixació dels cànons del jazz i de la música improvisada afroamericana. La magnitud de la seva imatge, l'explica el fet que durant molts anys, en una mena de metonímia simplificadora, entre el gran públic el jazz s'havia identificat —s'hi identificava fins fa poc— amb la trompeta, com després ha passat amb el saxo.

En mans de Satchmo la música negra fa un salt qualitatiu; des del tractament merament sonor, empetat en la tradició negra, fins a la invenció de noves relacions interpretatives, el jazz rep, a partir d'ell, un impuls totalment nou. I, a més, amb ell, l'interpret accedeix a uns nivells d'individualitat mai vistos en un gènere consagrat fins aleshores com l'expressió col·lectiva d'un poble esclau que tenia la música com a màxim senyal d'identitat. Armstrong, conservant intactes molts dels trets de la música negra,

s'expressa amb veu i so propis —un fet particularment volgut, encara avui, per l'interpret de jazz— per sobre l'orquestració, que es posa al servei del solista. Amb això, líquida, tant com li ho permet el seu respecte a la tradició, la improvisació polifònica, fet que demana de revisar l'entorn sonor d'un discurs en primer pla. Aquí, tot i la senzillesa, Armstrong, molt més preparat tècnicament que no diuen els tòpics, s'expressa amb el seu instrument amb una coherència enviable i estableix una jerarquia nova

dels elements orquestrals, que fonamentalment passen a ser el suport harmònic i rítmic del solista. Aquesta actitud segurament que és més transcendental que no sembla, perquè permet de començar a dilapidar l'oralitat i d'obrir una mica més les pàgines del jazz a la partitura escrita, un codi que li dona el sentit d'universalitat que fins llavors no havia tingut i que s'acaba consumant gràcies al progrés tècnic, amb la ràdio i els enregistraments sonors com a elements fonamentals de difusió.

Si la seva contribució com a instrumentista és important, no ho és pas menys com a vocalista. Encara avui, entre els músics, hi ha una certa voluntat d'acostar-se expressivament a la pròpia veu, en una mena de conjur per a reduir els automatismes que impliquen les tècniques apreses de l'instrument. És potser per això, i pel fet de tractar-se d'un intèrpret d'instrument, que se sent una gran fascinació per la seva aportació al món de la veu. Armstrong s'apropia, conservant les naturals inflexions de l'estil vocal afroamericà i la dicció sincopada, un repertori procedent del món blanc, molt lluny de la tessitura vocal de les dones —les que han escrit els grans capítols del jazz vocal—, i contribueix, probablement sense tenir-ne plena consciència, a fixar algunes de les regles d'interpretació del cant. Naturalment, l'*scat*, el cant sense lletra (segons que explica la llegenda, un fet accidental: el de perdre de vista els papers amb la lletra d'una cançó en el moment d'interpretar-la), és la seva gran contribució al gènere vocal; amb això, sense una voluntat confessada, allibera la veu de la servitud d'una explicació argumental, en pla d'igualtat amb els instruments en un terreny en què permanentment dirimeixen el seu paper.

En aquest múltiple camí, obrint-se a àmbits no jazzístics —interpretant, rellegint-les, composicions dels musicals del teatre de Broadway—, trencant l'endogàmia d'una música molt reservada encara al ritual, el nostre protagonista, en detriment de la seva ja reconeguda trajectòria musical, s'instal·la de ple en la maquinària de la indústria

ARXIU

Tot i tenir un estil molt diferent, Dizzy Gillespie va lloar Louis Armstrong: "Sense ell no hauríem arribat on som."

de l'oci i la cultura nord-americana, com a representant d'un concepte molt més pròxim a l'espectacle de l'entreteniment, amb totes les restriccions que això implica per a ell com a artista. Aquesta és la faceta més discutida de Satchmo i la que més retrets li costa en tota

l'apassionant edifici d'una de les músiques amb què s'ha escrit la història del segle XX.

El jazz només té cent anys, els mateixos que ara es commemoren del naixement de Louis Armstrong, i no són gaires per a tenir una certa perspectiva històrica, ni tampoc per a saber què en perdurarà i què no. A més a més, afegim-hi que, en el món del jazz, tot passa a una velocitat vertiginosa: els conceptes tècnics i apriorístics són debatuts contínuament i cada generació en fa judicis de valor, moltes vegades negatius, per afirmar-se en una parcel·la i tenir-hi alguna cosa a dir. Però, si cap certesa se'n pot tenir, és que hi ha noms escrits amb majúscula i el de Satchmo n'és un dels més importants.

Des de l'admiració, també un altre trompetista, Dizzy Gillespie, sovint molt a prop de l'actitud escènica de Satchmo, però lluny del seu estil, li va expressar el seu particular homenatge dient que "sense ell no hauríem arribat on som". Des del present, atorguem-li tota la importància que té com a gran embrió d'una música en una situació de canvi permanent, o almenys així és com la percebem per la seva curta edat. Amb els seus pros i els seus contres, el jazz com a llenguatge musical universal es va començar a escriure amb Armstrong de gran protagonista, però, afortunadament, no va morir amb ell.

**Armstrong
contribueix, sense
tenir-ne plena
consciència, a fixar
algunes regles
d'interpretació
del cant.**

la carrera, durant la qual participa en projectes no estrictament musicals, de cinema sobretot, que difuminen la seva pròpia empremta i qüestionen l'autoritat que havia obtingut. Possiblement sense ser-ne plenament conscient, i confortat pel crèdit que li donen les classes socials blanques, un Armstrong absorbit pel projecte cultural nacional dels Estats Units es deixa escriure el guió de la seva trajectòria artística; però, amb tot, deixa establerts els fonaments sobre els quals s'ha construït i es construeix

Josep Tubau